

УДК 811.111'221:005.336.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-25>

Наталія ЛЕБЕДЄВА,
orcid.org/0000-0001-6821-5559

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської філології
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(Вінниця, Україна) nataliswon@gmail.com*

Валентина ТИМКОВА,
orcid.org/0000-0001-5170-5412

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету
(Вінниця, Україна) v.tymkova@vtei.edu.ua*

ПРАГМАЛІНГВІСТИКА: ПРАГМАТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ

У контексті навчання іноземної мови викладання прагматики намагається сприяти здатності студентів співвідносити соціально прийнятне використання мови в межах контексту, в якому вони знаходяться. Тому прагматична компетентність є важливою складовою ефективною комунікації.

Прагматика мови, як дослідницька галузь у рамках вивчення іноземної мови була традиційно зорієнтована на міжкультурну прагматику, що призвело до відносно вузької та односторонньої уваги до мовленнєвих актів і пов'язаних із ними соціально-прагматичних аспектів.

Здатність мовців адекватно використовувати мову в соціальній взаємодії часто охоплюється поняттям комунікативної компетентності.

У контексті вивчення іноземної мови прагматична компетентність означає вміння правильно діяти в ініціативних комунікативних ситуаціях. Проаналізовано різні моделі комунікативної компетентності, які по-різному розглядають і моделюють прагматичну компетентність як важливий компонент. Вони визначають компетентність таким чином: когнітивні здібності та навички, які люди мають або можуть навчитися вирішувати конкретні проблеми, а також пов'язану з ними мотиваційну, волюву та соціальну готовність і навички успішно та відповідально використовувати розв'язання проблем у різноманітних ситуаціях. Зв'язок між граматичними утвореннями та прагматикою відображає здатність розуміти імпліцитне значення іншого мовця за допомогою механізму, який називається прагматичною компетентністю.

Запропонована у дослідженні концепція передбачає більш комплексне розуміння прагматичної компетентності як компонента знання іноземної мови, що виходить за межі соціально-прагматичного, культурного контексту, а також прагма-лінгвістичних аспектів використання мови на стику прагматики та граматики (наприклад, дискурсу), враховуються також лексико-граматичні варіанти виділення інформації.

Ключові слова: лінгвістика, прагматика, компетентність, граматика.

Natalia LEBEDIEVA,
orcid.org/0000-0001-6821-5559

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the English Philology Department
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
(Vinnytsia, Ukraine) nataliswon@gmail.com*

Valentina TYMKOVA,
orcid.org/0000-0001-5170-5412

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics
(Vinnytsia, Ukraine) v.tymkova@vtei.edu.ua*

PRAGMALINGUISTICS: PRAGMATIC COMPETENCE

In the context of foreign language learning, the teaching of pragmatics attempts to promote students' ability to relate socially acceptable language use within the context in which they find themselves. Therefore, pragmatic competence is an important component of effective communication.

Language pragmatics, as a research field within the framework of foreign language learning, has traditionally been oriented towards intercultural pragmatics, which has led to a relatively narrow and one-sided focus on speech acts and related socio-pragmatic aspects.

The ability of speakers to adequately use language in social interaction is often covered by the concept of communicative competence.

In the context of learning a foreign language, pragmatic competence means the ability to act correctly in foreign language communicative situations. Different models of communicative competence are analyzed, which consider and model pragmatic competence as an important component in different ways. They define competence as follows: the cognitive abilities and skills that people have or can learn to solve specific problems, and the associated motivational, volitional, and social readiness and skills to successfully and responsibly use problem solutions in a variety of situations. The relationship between grammatical formations and pragmatics reflects the ability to understand the implicit meaning of another speaker through a mechanism called pragmatic competence.

The concept proposed in the study provides a more comprehensive understanding of pragmatic competence as a component of knowledge of a foreign language, which goes beyond the socio-pragmatic, cultural context, as well as the pragma-linguistic aspects of language use at the junction of pragmatics and grammar (for example, discourse), also taking into account lexical- grammatical options for selection of information.

Key words: linguistics, pragmatics, competence, grammar.

Постановка проблеми. У контексті навчання іноземної мови викладанням прагматики намагаємося сприяти здатності студентів співвідносити соціально прийнятне використання мови в межах контексту, в якому вони перебувають. Науковці пояснюють, що прагматика «охоплює мовленнєві дії, розмовну структуру, розмовну імплікатуру, розмовний менеджмент, організацію дискурсу та соціолінгвістичні аспекти використання мови, а також вибір форм» (Bachelor, 2015).

Тому прагматична компетентність є важливою складовою ефективною комунікації. «Протягом багатьох років вчителі іноземних мов зосереджували свою увагу на граматичній компетентності, а методи навчання, які вони застосовували, базувалися на заглибленні в граматику та її запам'ятовуванні» (Bachelor, 2015). Однак нещодавно відбулася зміна парадигми, і викладачі іноземних мов зрозуміли, що головна мета для тих, хто вивчає мову, – це вміння ефективно спілкуватися. Під час дослідження (V. G., L., Rajan, P. 2012) було виявлено, що здатність спілкуватися серед тих, хто вивчає іноземну мову, погіршується через брак прагматичної компетенції. Враховуючи, що комунікація є найважливішою метою для тих, хто вивчає мову, результати цього дослідження свідчать про те, що навчання прагматики має важливе значення для того, щоб учні могли ефективно спілкуватися цільовою мовою, і що навчання, зосередженого виключно на граматиці, недостатньо для досягнення цієї мети.

Студентам, які навчаються іноземним мовам, необхідно вивчати граматику, щоб набути більшої прагматичної компетентності. Останні дослідження надають докази на підтримку цього твердження. Каспер (Kasper, 2002) вказує, як аргумент на користь цієї ідеї, що студенти, які вивчають іноземну мову, демонструють знання певної грама-

тичної структури, але не сприймають її для вираження або зміни іллокутивної сили мовленнєвого акту. Подібним чином автор (Kasper, 2002) зазначає, що студенти, які вивчають іноземні мови, знають граматичну структуру та використовують її для вираження прагмалінгвістичних функцій, які традиційно не використовуються в цільовій мові. Більше того, незважаючи на те, що ті, хто вивчає іноземну мову, знають як граматичні, так і прагмалінгвістичні функції, вони використовують ці структури у нерідний спосіб.

Прагматика – це підклас лінгвістичної та семіотичної сфери, яка пов'язана зі способом, за допомогою якого контекст формує значення. Прагматика пов'язана з багатьма сферами лінгвістичних досліджень, а також філософії та соціології. У лінгвістиці прагматика має справу з багатьма іншими підходами та теоріями, такими як теорія мовленнєвих актів, розмовна імплікатура, граматики та розмова у взаємодії. Зв'язок між прагматикою та всіма цими теоріями й підходами полягає в тому, щоб передати значення в певному контексті. Відомо, що семантика є лінгвістичною галуззю, яка досліджує та аналізує кодоване значення в мові, тоді як прагматика пов'язана з передачею значення відповідно до контексту висловлювання, а не структури. Граматики – це структурні правила, що контролюють склад речень і пунктів у будь-якій мові. Незважаючи на те, що граматики здається суворою структурною основою мови, вона має багато прагматичних вимірів, оскільки вона не лише пов'язана зі структурою мовлення, але також має прагматичні правила для передачі певних сенсів. Як українська, так і англійська граматики мають багато прагматичних уявлень щодо граматичних структур. Іншими словами, будь-яка зміна в граматичній структурі речення може повністю змінити його зміст.

Зв'язок між граматичними утвореннями та прагматикою відображає здатність розуміти імпліцитне значення іншого мовця за допомогою механізму, який називається прагматичною компетенцією.

Прагматика займається тлумаченням того, що люди мають на увазі, коли вимовляють конкретне речення в конкретному контексті, і зв'язком між контекстом і тим, що сказано, тобто це дослідження контекстуального значення. Однак важливий не лише зв'язок між контекстом і мовцем, велике значення має інтерпретація слухача чи читача. Прагматика має справу з інтерпретацією того, що не висловлюється в певному контексті. Отже, перекладач має знати не лише про буквально-значення висловлювання, а й звертати увагу на прагматичне значення тексту, який перекладає, тобто бути прагматично компетентним.

Прагматика мови, як дослідницька галузь у рамках вивчення іноземної мови була традиційно зорієнтована на міжкультурну прагматику, що призвело до відносно вузької та односторонньої уваги до мовленнєвих актів і пов'язаних із ними соціально-прагматичних аспектів. У рамках широкого визначення прагматики це поняття ґрунтується на прикладі прагмалінгвістичних аспектів використання мови на стику прагматики та граматики.

Аналіз досліджень. Лінгвістична прагматика як галузь лінгвістики займається, загалом, використанням мови в соціальній взаємодії, що пояснює наступне визначення: Прагматика визначається як вивчення мови з точки зору користувачів, особливо вибору, який вони роблять, обмежень, з якими вони стикаються при використанні мови в соціальній взаємодії, та ефектів, які їх використання мови має на інших учасників акту спілкування (Crystal, 1997).

Ліч розрізняє дві основні сфери прагматики: соціопрагматичну та прагмалінгвістичну. Соціопрагматика як «соціологічний інтерфейс прагматики» має справу з умовами використання мови, які є результатом культурного та соціального контексту, і бере до уваги такі змінні, як соціальний статус і близькість чи віддаленість носіїв. На відміну від цього, прагмалінгвістика представляє «більш лінгвістичну сторону прагматики» і досліджує діапазон мовних ресурсів, які має відповідна мова для вираження комунікативних намірів, наприклад: допоміжні дієслова, синтаксичні структури, такі як імперативи, способи вираження ввічливості чи дискурсивні маркери (Leech, 1983).

Здатність мовців адекватно використовувати мову в соціальній взаємодії часто охоплюється поняттям комунікативної компетенції. Концепція комунікативної компетенції, введена Деллом

Гаймсом, на протипагу розрізненню Хомським між компетентністю і продуктивністю та його ідеї ідеального мовця-слухача, яка повністю ігнорує соціальну функцію мови, описує загальну мовну здатність людей у прагматичному розумінні: лінгвістична модель мовного спілкування індивідів для спілкування та взаємодії відповідно до мінливих ситуаційних і нормативних умов (Wußmann, 1990). У ході дискусій про освітню політику щодо освітніх стандартів поняття компетентності посідає центральну роль, але на відміну від поняття компетентності в лінгвістиці воно використовується в більш загальному, функціональному сенсі (Zydatiſ, 2010). Кляйме загострив і сформував концепцію компетентності. Вони визначають компетенцію таким чином: когнітивні здібності та навички, які люди мають або можуть навчитися вирішувати конкретні проблеми, а також пов'язану з ними мотиваційну, волюву та соціальну готовність і навички успішно та відповідально використовувати розв'язання проблем у різноманітних ситуаціях. Таким чином, тут розуміють як когнітивну схильність, яка дозволяє вирішувати проблеми.

Мета нашого дослідження – розглянути ширшу концепцію та більш комплексне розуміння прагматичної компетенції як компонента знання іноземної мови, що виходить за межі мовленнєвих дій та соціально-прагматичного знання культурного контексту.

Виклад основного матеріалу. У контексті вивчення іноземної мови прагматична компетенція означає вміння правильно діяти в іномовних комунікативних ситуаціях. Розроблено різні моделі комунікативної компетентності, які по-різному розглядають і моделюють прагматичну компетентність як важливий компонент. Найвпливовішими моделями, які мали особливо сильний вплив на дослідження вивчення іноземної мови та дидактику іноземної мови, є модель Канале, яка спирається на модель «комунікативних мовних здібностей» Хаймса та Бахмана (Wachman 1990). Конструкт «комунікативної компетенції» Канале включає чотири основні підсфери: 1) граматична компетентність (знання мовного коду, тобто морфофонологічних правил, словникового запасу, синтаксису та орфографії, щоб мати можливість створювати та розуміти добре сформовані речення та висловлювання); 2) соціолінгвістична компетентність (знання використання мови в різних соціальних контекстах); 3) дискурсивна компетентність (знання того, як граматичні структури та їхні значення можна комбінувати та інтерпретувати для створення зв'язних текстів у різних

способах використання за допомогою когезії та спільного використання); 4) стратегічна компетентність (знання вербальних і невербальних стратегій для подолання розривів у спілкуванні та поліпшення риторичного ефекту висловлювань). Хоча ці чотири компоненти описані окремо в моделі Канале, він припускає, що вони взаємодіють один з одним і також частково взаємозамінні. Прагматичну компетентність не розглядають як окрему одиницю, її неявно враховує в сфері соціолінгвістичної компетенції в соціопрагматичному, тобто заснованому на мовленнєвій дії, сенсі. У концепції Канале дискурсивна компетенція бере на себе функцію зв'язку між граматичною та соціолінгвістичною компетенцією, але насамперед у текстово-лінгвістичному розумінні, отже, явний акцент на зв'язності та когерентності.

Спираючись на роботу Канале, Бахман (Bachman, 1990) пропонує модель «комунікативної мовної здатності», яка складається з трьох компонентів: 1) мовна компетенція («набір специфічних компонентів знань, які використовуються в спілкуванні за допомогою мови»), 2) стратегічна компетентність («психічна здатність до реалізації компонентів мовної компетенції в контекстуальному комунікативному використанні мови») і 3) психофізіологічні процеси («неврологічні та фізіологічні процеси, залучені до фактичного виконання мови як фізичного явища», (Bachman 1990). Мовна компетенція далі поділяється на організаційну компетенцію, яка включає граматичну та текстову компетенцію, і прагматичну компетенцію, яка містить мовну та соціолінгвістичну компетенцію. Таким чином, Бахман явно передбачає прагматичну компетентність у своїй моделі, але знову ж таки лише в рамках соціально-прагматичного розуміння лінгвістичної прагматики.

Набагато менш відома модель дискурсивної компетенції Арчібальда (Archibald 1994) має перевагу над двома «класичними» моделями в тому, що – хоча вона не перерахована явно – прагматична компетенція інтегрована в деталях, а саме в текстовому та прагма-лінгвістичному сенсі. Він включає чотири частини: 1) зв'язка (знання того, як лексико-граматичні структури мови можуть бути використані для створення текстових зв'язків), 2) зв'язаність (знання принципів релевантності, співпраці та іллокутивних функцій мови), 3) ситуативність (знання про те, як текст пов'язаний із ширшим контекстом дискурсу, знання про роль базових знань) і 4) структура інформації (знання тематичної структури та послідовності наданої та нової інформації).

Поняття комунікативної компетенції також склали теоретичну базу та головну мету для зміни парадигми в дидактиці іноземної мови, яку часто називають терміном «комунікативний поворот». Під цим мається на увазі зміна комунікативного викладання іноземних мов, тобто сильніша увага до компетентності та результату, а також увага до відповідності та прийнятності мовних висловлювань (Піфо, 1974). Під час обговорення освітньої політики щодо освітніх стандартів модель комунікативної компетентності Канале вплинула, зокрема, на модель компетентності Загальноєвропейської компетенції. Комунікативна мовна компетенція складається з трьох компонентів, які передусім містять декларативні знання, а також навички та процедурні знання: 1) лінгвістичні компетенції: лексичні, фонологічні та синтаксичні знання та навички, незалежні від соціолінгвістично зумовлених варіацій та їх прагматичної функції у використанні мови; 2) соціолінгвістичні компетенції: соціокультурні умови використання мови, залежні від соціальних конвенцій (правила ввічливості; норми, що регулюють стосунки між поколіннями, статями, соціальними класами та групами; мовне кодування певних фундаментальних ритуалів соціального співіснування); 3) прагматичні навички: функціональне використання мовних ресурсів (вираження мовних функцій, мовленнєві дії), сценарії взаємодії та сценарії; дискурсивна компетентність, згуртованість і когерентність; визначення родів і типів тексту, іронії та пародії. Таким чином, це забезпечує найповніше моделювання прагматичної компетенції, беручи до уваги соціально-прагматичний і прагма-лінгвістичний компоненти, які також проілюстровано за допомогою шести прикладів шкал: гнучкості, повороту, розвитку теми, узгодженості та згуртованості, точності та вільного мовлення.

Нарешті, поняття комунікативної компетенції також можна знайти в документах центральної освітньої політики, наприклад, в освітніх стандартах для безперервного вивчення іноземної мови.

Однак прагматична компетентність і відповідність згадуються лише побіжно, а саме в контексті перевизначення комунікативної компетентності як здатності до дискурсу:

Основною метою навчання іноземної мови в старшій школі є вміння брати участь в усному та письмовому дискурсі. Ця дискурсивна здатність розуміється як здатність розуміти та спілкуватися, яка є цілеспрямованою з точки зору змісту, лінгвістично чутливою та диференційованою, відповідною до адресата та прагматично відповідною.

Прагматика як галузь дослідження в рамках дослідження вивчення іноземної мови зазвичай охоплюється терміном міжмовна прагматика, діапазон змісту якого окреслюється в стандартних визначеннях таким чином: «дослідження розуміння, виробництва та засвоєння мовної дії неносіями мови в L2», «дослідження використання неносіями мови та набуття прагматичних знань L2» (Kasper 1999) або «набуття та використання прагматичних знань другої мови». Хоча такі терміни, як «лінгвістична дія в L2» або «прагматичне знання L2», спочатку передбачають відносно широке поле дослідження, як і в лінгвістичній прагматиці загалом, виникає питання, чи цей діапазон насправді відображається в прагматиці мови, яка вивчається, і як концепція прагматичної компетентності моделюється та операціоналізується в емпіричних дослідженнях.

Моделі комунікативної компетентності розглядають і моделюють прагматичну компетентність по-різному. Так само існують дуже широкі загальні визначення прагматичної компетентності в прагматиці мови, яка вивчається, наприклад, «здатність правильно використовувати мову в соціальному контексті», а також досить конкретні описи, такі як Баррон (Baron, 2003): «знання лінгвістичних ресурсів, доступних у даній мові для реалізації конкретних ілюцій, знання послідовних аспектів мовленнєвих актів і, нарешті, знання відповідного контекстуального використання мовних ресурсів конкретних мов» (Baron, 2003). Хоча визначення Баррона розрізняє прагматичне та соціолінгвістичне знання, воно залишається зосередженим і зосередженим на мовленнєвій дії, що не виправдано звужує широту прагматичного знання. Це взірєць для традиційної орієнтації та мейнстріму мовної прагматики учнів загалом, яка теоретично, концептуально та методологічно сильно орієнтована на міжкультурну прагматику, а отже, головним чином стурбована питаннями ввічливості та дослідженнями розуміння і використання мовленнєвих актів (наприклад, прохання, вибачення, відмови, скарги, компліменти тощо) неносіями мови, використання внутрішніх і зовнішніх модифікацій мовленнєвих актів і використання так званих «семантичних формул» і «лексичних знижувачів». Такі явища, як маркери дискурсу, досліджувалися лише нещодавно.

Таким чином, зв'язок із міжкультурною прагматикою призвів до відносно вузького й однобічного фокусування на мовленнєвих актах і пов'язаних із ними соціально-прагматичних аспектах вивчення іноземної мови як об'єкта

дослідження, тобто до чітко помітної соціально-прагматичної тенденції. Це також підтверджено мета-аналізом Бардові-Харліга (Bardovi-Harlig, 2010), який вивчив вибірку з наукових статей про прагматику мови, що вивчається, опублікованих у відповідних спеціалізованих журналах, і виявив, що в більшості випадків прагматика або прагматика компетентності розумілася як операціоналізація знань про мовленнєвий акт, а справді прагмалінгвістичні явища розглядалися лише незначно. Тому Бардові-Гарліг приходить до таких висновків: «домінуючою сферою дослідження міжмовної прагматики був мовленнєвий акт»; «у рамках вивчення другої мови робота в прагматиці часто була вужчою, ніж у сфері прагматики загалом»; «Здається, у цій галузі менше згоди щодо сфери застосування прагматики» (Bardovi-Harlig, 2010).

Однак останнім часом зростає усвідомлення ширшої концепції та більш комплексного розуміння прагматичної компетентності як компонента знання іноземної мови, що виходить за межі мовленнєвих дій. Наприклад, Локастро (LoCastro, 2011) зауважує: «Відбувається відхід від майже виключної уваги до мовленнєвих актів, зокрема вибачень, прохань, відмов і компліментів, а також формульної мови до набагато ширшого погляду на мову, що використовується. Більше того, багато з цих досліджень заглиблюються в складність прагматичного значення за межами більш звичайних порівнянь мовленнєвої дії під час продукування учнями L2 та втілення тієї самої мовленнєвої дії носієм мови» (LoCastro, 2011).

Висновки. Розглянута концепція передбачає більш комплексне розуміння прагматичної компетентності як компонента знання іноземної мови, що виходить за межі соціально-прагматичного, культурного контексту, а також прагма-лінгвістичних аспектів використання мови на стику прагматики та граматики (наприклад, дискурсу), враховуються також лексико-граматичні варіанти виділення інформації). Отже, маємо наступне визначення прагматичної компетентності/прагматичного знання.

Прагматична компетентність – це знання наявних у мові ресурсів для вираження комунікативних намірів і знання відповідного соціально-контекстуального використання цих ресурсів. Прагмалінгвістична компетентність є складовою прагматичної компетентності, та охоплює знання структурних лінгвістичних ресурсів мови для вираження комунікативних ефектів, таких як інтенсифікація або контраст, а також знання відповідного контекстуального використання цих ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Archibald, A.N. (1994): *The Acquisition of Discourse Proficiency*. Frankfurt/Main : Peter Lang.
2. Bachelor, J.W. (2015). Conexión intrínseca entre la pragmática y la gramática. *Educación*, 24(47), 7–26. URL: <http://revistas.pucp.edu.pe/index.php/educacion/article/view/14239>
3. Bachman, L. (1990): *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford : Oxford University Press.
4. Bardovi-Harlig, K. (2010): Exploring the pragmatics of interlanguage pragmatics: Definition by design. In: Trosborg, A. (Hg.): *Pragmatics Across Languages and Cultures* (Handbooks of Pragmatics 7). Berlin : DeGruyter Mouton, 219–259.
5. Barron, A. (2003): *Acquisition in Interlanguage Pragmatics*. Amsterdam : Ben-jamins.
6. Bußmann, H. (1990): *Lexikon der Sprachwissenschaft*. 2. Auflage. Stuttgart: Kröner.
7. Crystal, D. (1997): *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 4. Auflage. Oxford : Blackwell.
8. Kasper, G. & Rose, K.R. (1999): Pragmatics and SLA. *Annual Review of Applied Linguistics* 19, 81–104.
9. Kasper, G. & Rose, K.R. (2002): *Pragmatic Development in a Second Language*. Oxford : Blackwell.
10. Leech, G. (1983): *Principles of Pragmatics*. London : Longman.
11. LoCastro, V. (2011): Second language pragmatics. In: Hinkel, E. (Hg.): *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning*. Vol. 2. New York : Routledge, 319–344.
12. Piepho, H.-E. (1974): *Kommunikative Kompetenz als übergeordnetes Lernziel im Englischunterricht*. Dornburg-Frickhofen : Frankonius.
13. V. G., L., y Rajan, P. (2012). Non-native student's communication is affected due to the lack of pragmatic competence. *English Language Teaching*, 5(2), 50–57.
14. Zydatiņ, W. (2010): Kompetenzen und Fremdsprachenlernen. In: Hallet, W. & Königs, F.G. (Hg.): *Handbuch Fremdsprachendidaktik*. Seelze : Kallmeyer/Klett, 59–63.

REFERENCES

1. Archibald, A.N. (1994): *The Acquisition of Discourse Proficiency*. Frankfurt/Main: Peter Lang.
2. Bachelor, J.W. (2015). Conexión intrínseca entre la pragmática y la gramática. *Educación*, 24(47), 7–26. URL: <http://revistas.pucp.edu.pe/index.php/educacion/article/view/14239>
3. Bachman, L. (1990): *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford: Oxford University Press.
4. Bardovi-Harlig, K. (2010): Exploring the pragmatics of interlanguage pragmatics: Definition by design. In: Trosborg, A. (Hg.): *Pragmatics Across Languages and Cultures* (Handbooks of Pragmatics 7). Berlin : DeGruyter Mouton, 219–259.
5. Barron, A. (2003): *Acquisition in Interlanguage Pragmatics*. Amsterdam : Ben-jamins.
6. Bußmann, H. (1990): *Lexikon der Sprachwissenschaft*. 2. Auflage. Stuttgart: Kröner.
7. Crystal, D. (1997): *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 4. Auflage. Oxford: Blackwell.
8. Kasper, G. & Rose, K.R. (1999): Pragmatics and SLA. *Annual Review of Applied Linguistics* 19, 81–104.
9. Kasper, G. & Rose, K.R. (2002): *Pragmatic Development in a Second Language*. Oxford : Blackwell.
10. Leech, G. (1983): *Principles of Pragmatics*. London : Longman.
11. LoCastro, V. (2011): Second language pragmatics. In: Hinkel, E. (Hg.): *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning*. Vol. 2. New York : Routledge, 319–344.
12. Piepho, H.-E. (1974): *Kommunikative Kompetenz als übergeordnetes Lernziel im Englischunterricht*. Dornburg-Frickhofen : Frankonius.
13. V. G., L., y Rajan, P. (2012). Non-native student's communication is affected due to the lack of pragmatic competence. *English Language Teaching*, 5(2), 50–57.
14. Zydatiņ, W. (2010): Kompetenzen und Fremdsprachenlernen. In: Hallet, W. & Königs, F.G. (Hg.): *Handbuch Fremdsprachendidaktik*. Seelze : Kallmeyer/Klett, 59–63.